

SERRA D'OR

FEBRER 1972

ahir com avui

ADRIÀ GUAL I LA MILLOR COMMEMORACIÓ DEL SEU CENTENARI

Dins aquest any s'escau el centenari de la naixença d'Adrià Gual. El vuit de desembre —va néixer en aquest dia del 1872, a Barcelona— serà la data exacta. Encara que al moment d'escriure aquestes ratlles ignoro si els centres i les persones més adients per a portar a bon terme una celebració del fet han pres iniciatives en aquest sentit, no dubto que faran quelcom. Però també crec que la commemoració no pot quedar reduïda a uns actes protocolaris i acadèmics, per ben agragats que estiguin. Penseu que s'ha de fer arribar al major nombre de persones perquè tothom compregui la significació que Adrià Gual té com a creador de camins d'exigència escènica i de modernitat que encara avui són profitosos. Caldria trobar una fórmula perquè el record del passat fos estímul del present i, en aquest cas en concret, ajudés el teatre de la nostra hora. Encara que no tinc cap autoritat per dir-ho, penso que això mateix voldria Adrià Gual i que, si ho aconseguís, serien més fidels a la seva obra.

El nom d'Adrià Gual és bandera de progrés, d'avançament en el fet teatral català. Així em sembla que ho van entendre els inspiradors d'una agrupació creada amb el seu nom i que portà a terme una tasca molt notable. Així ho hem d'entendre ara, en recordar-lo, si volem anar endavant. Per això la propera temporada teatral podria tenir caràcter d'homenatge viu i modern vers Adrià Gual. I no ha d'importar que el centenari pròpiament dit acabi amb el 1972, perquè l'any següent és el del trentè aniversari de la mort, ocorreguda el 20 de desembre de 1943; podríem aprofitar aquest fet per a donar un sentit més ampli i més complet a la commemoració...

Encara que la temptació, en aquestes ocasions, és forta, recomanaria de no buscar solament l'èxit fàcil d'unes activitats «necològiques», que a ben poca cosa positiva porten. Vull dir que representar obres d'Adrià Gual —encara que sigui «Misteri de dolor», reconstruir muntatges teatrals —el famós d'«Ifigènia» als ara polèmics jardins del Laberint del marquès d'Alfarràs— i organitzar un cicle de conferències erudites, no estaria malament i fins i tot és recomanable; però sempre que sigui a més a més, no com a objectiu principal de la commemoració del centenari. Aquest hauria d'estar constituït per representacions d'obres del millor teatre mundial d'ara, traduïdes acuradament al català i muntades amb tota propietat. Ja sé les dificultats que això comporta, però l'esforç que cal fer és el que correspon al que realitzà Adrià Gual al seu moment.

Potser —gairebé diria que amb tota seguretat— el públic majoritari no respondria a l'homenatge que proposo, amb l'amplitud que sempre desitgem per a aquesta mena d'actes. Però tampoc no resultaria un fracàs econòmic —mai aconsellable— i en sortiríem amb el prestigi d'haver organitzat una commemoració amb efectes molt saludables per al desenvolupament del nostre gust teatral i dins la línia marcada amb tant d'encert per Adrià Gual. — JOSEP M. CADENA.

RESTRICCIONS MENTALS

una carència singular

Fa temps que hi penso, i miro de plantejar el problema als meus amics. Es tracta d'això: el País Valencià actual no té una novel·la pròpia. La comparació amb les Illes s'hi imposa, d'entrada. A partir de Llorenç Villalonga, i en procedeix o no, hi ha una fecunda, constant irrupció de novel·listes, que, d'altra banda, fan novel·les amb o de la seva societat. No caldrà citar-los: el boom mallorquí és, avui, d'una total i alegre evidència, i molts anys que duri. ¿Per què no, doncs, s'ha pogut produir una cosa semblant entre els valencians?... M'ho preguntat, i començo per subratllar l'enunciat amb una dada complementària. Que és: tampoc no s'han escrit gaires novel·les «valencianes» en castellà. La qüestió de l'idioma, decisiva, podem deixar-la provisionalment entre parèntesis. De fet, les últimes novel·les valencianes vàlides que s'han escrit són les de don Vicent Blasco Ibañez. Potser caldria sumar-hi alguna obra de l'Azorín jove, mitja dotzena de llibres de Gabriel Miró. No ho sé. Azorín mai no és ben bé un novel·lista, i Miró, si llevem *El obispo leproso* i *Nuestro Padre San Daniel*, narracions d'una Oriola enclaustrada, escolar i clerical, només «vetu» — escriu — paisatges, vull dir, decoracions... Naturalment que no tot acaba aquí. En castellà, i fins i tot en català, hi ha hagut novel·listes «locals». Adverteixo que, en la present reflexió, no m'importa la qualitat de les seves manufactures: bons o dolents com a novel·listes, ara solament tinc en compte la significació de fons que haurien d'explicitar. La «realitat», si em passeu la paraula, no aconsegueix una traducció acceptable a nivell de «ficció». Penseu sempre en la «realitat valenciana». Poc o molt, i a la seva manera, la poesia i el teatre, alguns assaigs esporàdics, hi han fet la seva feina. Però no la novel·la. Hi ha hagut fins ara pocs novel·listes, i ben sovint, les obres que han publicat s'inhibeixen de la «realitat» immediata, o la falsegen. ¿En són excepcions *Pascua y naranjas*, *La dona forta*, algun títol més? És probable. En tot cas, el conjunt és d'una entitat precària. ¿Per què?... Sospiro que la resposta possible hauria d'involucrar factors que se situen ben a fora de la «literatura». Aquest material humà que designem amb l'etiqueta de «societat valenciana» no ha sabut ni volgut «veure's»: mirar-se a l'espill. La idea de la «novel·la-espill» em sembla aprofitable, com a instrument d'explicació. Una novel·la, per escassament «realista» que sigui, no pot prescindir de la «realitat». I hi ha, entre els valencians, una mena de repugnància, o de por, a enfrontar-se amb les pròpies imatges. Ho observem també en qualsevol altra perspectiva. El mal no és únicament de la novel·la. És en tot i de tot. En l'ordre econòmic, en l'històric, en la informació de cada dia, en el de la llengua, en el dels compromisos civils, la regla general és la tàctica de l'estruc: ficar el cap sota l'ala, tancar els ulls, autoignorar-se. Es per això que, de tant en tant, qualsevol indiscreció modesta hi arriba a desencadenar grotesques inundacions d'ira. Tothom s'esforça a revestir la «realitat» insidiosa amb percalines retòriques. La «realitat» és desagradable. Com a tot arreu, és clar. Però entre nosaltres, la repugnància i la por adquireixen un grau de neurosi col·lectiva. O de psicosis, si vostès volen. No ha de sorprendre'ns si el mal afecta els lletraferits mateixos. En part, els lletraferits defugen l'angúnia mitjançant l'emigració i a través d'unes quantes rutines verbals, simplement

tòxiques, de patriotisme banal. La novel·la en pateix. I el teatre, un altre gènere que ha de nodrir-se de vida concreta. El teatre encara pogué aguantar-se amb la vena tradicional del sainet. Fa vint anys, però, que àdhuc això s'ha esvaït... De vegades, passo revista a unes hipotètiques possibilitats «novel·listiques» valencianes, i m'admiro de les moltes que hi ha pendents. A part «el Balzac quotidià» que és universal, hi trobo vertaderes mines: doloroses mines, com és lògic. Des de l'efusió de l'estraperlo, de fa vint-i-cinc o trenta anys, que tan revulsiva fou al País Valencià, fins al drama de l'emigració a Europa, i *El viudo Riús* d'Alcoi o d'Elx, o del Grau de València, i *Los cipreses creen en Dios* de Vila-real o d'Algemesí, la lumpenepopeia de l'OAS a Alacant o dels croates feixistes a Carcaixent, l'eroticisme litoral i l'espectacular de terrenys i de botigues que hi introdueixen els turistes, la desolació del secà, els negocis tèrbols de la nova burgesia ascendent i els tristos negocis de la burgesia descendent, els aristòcrates depauperats —la donya Obdília indígena néta.—, els estudiants maoistes o cristodeistes, els casinos de poble, tan al·lucinants, el Madrid infestat per «valencianets» ansiosos i rivals, la guerra, la postguerra, el clero amb amenes variants, les... Són moltes novel·les que no s'han escrit. ¿Per què? Podien haver-se escrit en castellà. Ni en català. Insisteixo: ¿Per què? — JOAN FUSTER.

una mica de tot

UNA BREU BIOGRAFIA DE MOSSÈN RAMON GARRIGA

Quan mossèn Ramon Garriga, per ajudar-se en la seva carrera, acompanyava nois a estudi, durant llarg temps ho féu amb Josep Carner, que anava «vestit amb marinereta i cofat amb gorra plana de visera lluenta». Llavors tots dos tenien ja la dèria de la rima. D'ací que la poesia de mossèn Garriga, d'arrel verdagueriana, s'adaptava tanmateix al rigor de les «Normes». Amic d'Apelles Mestres i de Prudenci Bertrana, escriví versos, prosa i teatre. En un text sobre els éssers de la natura Josep Pla hi descobriria «reminiscències mistralianes». Retirat durant anys en un poble del Vallès, mossèn Garriga era un arxíu vivent de tradicions populars i de saviesa camperola. I la seva espontaneïtat, el seu gest, la seva conversa foren superiors a la seva obra mateixa. Fou anomenat *L'Ermita de Samalús* i amb aquest títol mossèn Camil Geis, que el tractà tota la vida, n'acaba de publicar una biografia periodística, seguida d'una antologia de l'obra de mossèn Ramon Garriga (1876-1968). La singular personalitat de mossèn Ramon Garriga sabé congriar entorn seu un grup important d'amics que, fet curiós en una civilització tan anivelladora, se sentien gairebé enartats pel joc senzill dels mots, de les rondalles, dels records que fluien amb una natural vivacitat de la seva inestroncable conversa. — A. M.